

УДК 338.330.141

Демешок О. О.

*к. е. н., доцент,**докторант та м. н. с.**відділу стратегічного потенціалу сталого розвитку,**ДУ «Інститут економіки природокористування**та сталого розвитку НАН України», м. Київ, Україна*

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА АРХІТЕКТУРУ І ПРИРОДУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Здійснена розробка та обґрунтування комплексу засобів, моделей і схем із формалізації адекватної реальним виробничо-господарським, техніко-технологічним і суспільно-політичним процесам системи управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості, а також оптимального складу процедур задля досягнення проектної ефективності її функціонування на кожному з етапів побудови багаторівневої просторово-часової форми організації та управління промисловим виробництвом в Україні. Приведена і обґрунтована змістовність триади – ідентифікації масштабів розвиненості стратегічного потенціалу промисловості за єдиним критерієм оцінки – узагальненим інтегральним показником оцінювання - прогнозування масштабів розвиненості сукупних ресурсів, резервів і можливостей.

Ключові слова: система управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості, цільові функціонали стратегування.

Постановка проблеми. Ключовим фактором досягнення сталого розвитку будь-якої держави світу та її регіонів – є нагальна необхідність забезпечення збалансованості функціонування її реального сектору економіки, навіть, у ресурсних обмеженнях та при постійному нарощенні суспільно-політичних загроз і ризиків українському державотворенню, що має місце, наразі, в Україні. Проте, ця актуальна для національного господарства, науково-прикладна і суспільно-політична проблема не може бути автоматично вирішеною в Україні без: а) глибокого дослідження процесів, які відбуваються в межах системи державного регулювання розвитку промисловості, у

цілому, та системи управління її ресурсами, резервами і можливостями, зокрема [1]; б) світоглядно-методологічного осмислення системно-універсальних доміант формування, нарощення, трансформації та раціоналізації використання її стратегічного потенціалу [2]; в) об'єктивного визнання загальнонаціонального значення пріоритетності вирішення проблеми забезпечення високої результативності макроекономічного регулювання цілеорієнтованого розвитку реального сектору економіки України на шляху реалізації її інтеграційного вибору [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначеному напрямку науково-прикладних досліджень присвячені наукові розробки вчених-економістів та співробітників наукових установ НАН України, що на основі нового знання запропонували використати у практиці господарювання прогресивні технології (політичні, соціальні, управлінські, технологічні тощо): Алімова О. М., Амоші О. І., Бандура С. І., Геєця В. М., Данилишина Б. М., Дейнеко Л. В., Кузьменко Л. М., Лицура І. М., Микитенко В. В. та інших (методологічні засади, які стосуються забезпечення результативності управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості та розмежування і групування елементарного складу її потенціалів приведено у наукових роботах [1 – 6]).

Формування цілей статті. У відповідності з зазначеним вище, метою статті – є добір оптимальної для України моделі/ архітектури сучасної системи управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості (СУР_{СПП}), обґрунтованої за наслідками ідентифікації та визначення її природи і архітектоніки. Вказане можна здійснити лише за умови синхронного використання у концептуально-аналітичних вирішеннях принципів: а) теорій: структурно-інформаційної; синергетики; енергоефективності функціонування промисловості; стійкості складних систем; структурної стійкості динамічних систем; б) ресурсно-функціонального, інституційного та системно-комплексного підходів до обґрунтування складу, ієрархії та цільових функціоналів сучасної системи управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості України.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що на даний час перед суб'єктами державного та регіонального управління постають завдання нагального вирішення проблем щодо: а) раціоналізації використання наявного масштабу розвиненості стратегічного потенціалу промисловості; б) узгодження процесів поділу/ перерозподілу обмежених ресурсів із існуючими можливостями та засобами мобілізації резервів як у промисловості, у цілому, так і окремо в межах кожного виду економічної діяльності,

зокрема, задля забезпечення сталого розвитку держави та її регіонів; в) підвищення результативності управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості та процесами забезпеченням економічної безпеки реального сектору національної економіки.

І, відповідно, звідси, слід підтвердити, що розв'язання цих науково-прикладних завдань є неможливим без введення у практику господарювання дієвої системи управління сукупними ресурсами, резервами і можливостями України різної природи (визначено й обґрунтовано у [7]). Тому, вважаємо за доцільне здійснити розробку та обґрунтування комплексу засобів, моделей і схем із формалізації адекватної реальним виробничо-господарським, техніко-технологічним і суспільно-політичним процесам, які відбуваються, наразі, в державі, системи, а також оптимального складу процедур задля досягнення проектної ефективності її функціонування на кожному із етапів стратегування і побудови багаторівневої просторово-часової форми організації та управління промисловим виробництвом в Україні [9].

У відповідності до вказаного, признаємо, що актуальним напрямом здійснення досліджень у контексті забезпечення сталого розвитку держави визнано системне опрацювання процедур із встановлення обсягів і форм імовірнісної трансформації сукупних ресурсів, резервів і можливостей промисловості України, до складу яких зараховано чотири групи потенціалів, а саме: матеріальних, макро-, факторних і потенціалів системно-універсального функціонування. Слід зазначити, що формалізація місії та уточнення цільових завдань багаторівневої системи формування, нарощення та використання стратегічного потенціалу промисловості (СПП) передбачає і розроблення об'єктивної системи оцінювання-прогнозування масштабів його розвиненості та результативності управління реальним сектором економіки України. У відповідності з цим, оскільки автором обґрунтовано доцільність побудови визначеної архітектури новоствореної системи управління розвитком СПП за п'ятьма етапами реалізації прогнозно-аналітичних і управлінських процедур [8], то вважаємо викласти власні обґрунтування складу методів ідентифікації та технологій із визначенням послідовності їхньої реалізації. Проте, оскільки формування пропонованої до запровадження у практику господарювання в Україні, оригінальної системи управління розвитком стратегічного потенціалу буде пов'язано з конкретними умовами, зокрема, щодо:

- а) забезпечення збалансованості функціонування реального сектору;
- б) використання певного просторово-часового ресурсу – то, стверджувати про

однозначність деталізованого нижче методологічного інструментарію – є надзвичайно складним завданням. Тому, на засадах реалізації інформаційно-гносеологічного підходу до виконання процедур із моделювання, заснованого на універсальності процесів відображення сутності та змісту закономірностей розвитку складних систем [9], пропонуємо надалі використати вихідні положення стратегування за використання структурно-інформаційної концепції формування багатокomпонентної системи управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості України, яка, у більшій мірі, забезпечуватиме алокаційну результативність її функціонування і, відповідно, виконання корелянтами свої специфічних цільових функцій.

Відтак, зауважимо, що задля забезпечення коректності реалізації науково-прикладних завдань на першому етапі проектування, який визнано автором даного дослідження як формування системи показників ідентифікації параметрів і характеристик сформованої системи, слід використати замкнений цикл цілеорієнтованого виконання процедур економічного дослідження варіантів імовірнісної її поведінки. Тоді, у разі її введення у практику господарювання в умовах стійкого або нестійкого економічного середовища в державі, рекомендовано автором статті виконувати за сімома фазами його реалізації. Вважаємо, що відмінною особливістю здійснення економічного дослідження у замкненому циклі реалізації прогнозно-аналітичних та управлінських процедур базується на передбаченні автора: управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості держави – є процесом організації такого цілеспрямованого впливу на процеси формування, нарощення та використання сукупних ресурсів, резервів і можливостей реального сектору економіки, за результатами якого узгоджуються і задовольняються потреби суб'єкта управління та РСЕ при перманентному підвищенні вимог до результативності виконання корелянтами завдань завдяки реалізації дії цільових функціоналів спроектованої і використовуваної ними у якості ретранслятора просторово-часової форми – оригінальної СУР_{СПП} [7; 8].

Представлене вище трактування процесу управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості України засноване на реалізації економічної функції максимального задоволення потреб і досягнення найбільшого рівню результативності виконання корелянтами своїх специфічних функцій при раціоналізації розподілу/перерозподілу ресурсів, резервів і можливостей різної природи, що є неодмінною вимогою до провадження економічного і організаційного аналізу «рукотворних» складних систем управління.

Слід зважати й на те, що аналіз ефективності функціонування імовірної до

запровадження в межах промисловості України багатокомпонентної системи (СУР_{СПП}) автором рекомендовано базувати на одночасному використанні методів прогнозування та експертних оцінок із урахуванням високого ступеня невизначеності зовнішнього середовища [7; 8].

Зазначене вимагатиме надалі обґрунтування широкого переліку критеріїв задля вирішення науково-прикладних завдань щодо: а) встановлення проектної та передпроектної ефективності оригінальної системи управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості; б) визначення альтернативних варіантів формалізації її архітектури; в) при врахуванні максимально можливої кількості факторів – окреслення найвагоміших регресорів впливу на масштаби розвиненості СПП України.

Поряд із цим, підтвердимо – через те, що здійснення системного аналізу управління передбачає діагностику стану триєдиної системи, а саме: середовища функціонування – об'єкта – суб'єкта управління – ідентифікація структурно-логічного процесу, що відбувається та ідентифіковано в межах цього кола процедур – і дозволила встановити та визнати наступне [10]: суб'єкт відчуває на собі вимоги до зміни характеристик використовуваних технологій управління в наслідок постійної трансформації середовища та впливу зі сторони об'єкта. Утім, якщо виміри середовища функціонування він не може виправляти, то параметрами об'єкта управління – СУР_{СПП} – він може керувати/переформатувати/реконструювати/оптимізувати – за використання цільових функціоналів – тобто, специфічних механізмів цілеорієнтованого впливу на поведінку і функції «рукотворної» системи.

У цій відповідності, вважаємо, що для здійснення системного аналізу результатів моделювання і проектування структури оригінальної системи управління розвитком СПП більш доцільним є застосування у модельних процедурах методів дослідження операцій та нелінійної динаміки [11]. Позаяк, реалізація вказаних методичних підходів до стратегічного аналізу проектної та передпроектної ефективності макроструктури уможливило врахування меншої кількості факторів і умов функціонування СУР_{СПП} задля їхнього досягнення, ніж застосування при моделюванні методів системного аналізу.

Проте, визнаємо про наступне, що вказаними технологічними рішеннями і комплексом економетричних методів слід користуватися: лише на кінцевих етапах проектування СУР_{СПП}; із впевненістю щодо їхньої адекватності та обґрунтованості; за урахування перспектив використання економічної функції максимізації

результативності СУР_{СПП}.

Поряд із цим, зазначимо: методи дослідження операцій, аналізу систем та урівноваження нелінійної динаміки, за якими можна отримати оптимальний для України проект моделі динамічного процесу чи структури, передбачає й уможливлене отримання єдиного кількісного вирішення, навіть, за урахування чималої розгалуженості напрямів реалізації специфічних функцій щодо формування, нарощення та раціоналізації використання різних за природою потенціалів. Проте, використання досвіду моделювання та проектування із урахуванням методу аналогій задля провадження експериментів, дозволяє здійснити підтримку того чи іншого управлінського рішення, однак, не отримання самого вірного рішення.

Однак, підтвердимо і те, що на етапі проектування структури та базових компонент оригінальної СУР_{СПП} формалізована автором статті задача щодо побудови певної підсистеми управління завершується розробкою робочих програм, за якими отримується, з максимально об'єктивним ступенем, перелік характеристик функціонування певного елемента/ блоку багатокомпонентної системи, діяльність якого відповідатиме визначеним вимогам і завданням, які поставлені перед СУР_{СПП}. Проте, формалізований за результатами проектування об'єкт матиме незначну кількість ієрархій, низький рівень складності функціоналів, оскільки, автором враховані лише ті фактори і чинники, які уможливають та обумовлюють максимально можливу ефективність функціонування окремо взятого елемента. Хоча, отримане значення проектної ефективності характеризуватиме лише певні виміри / характеристики для елементарної компоненти з урахуванням достатнього рівня ефективності функціонування сучасної системи управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості, у цілому.

Певним чином підсумовуючи наведені викладки, зазначимо, що на II-му етапі маємо можливість формалізувати проект структури із визначеними параметрами окремої підсистеми, однак, ці процедури ускладнені потребою урахування в її моделі [7; 8]:

а) різноспрямованих комунікаційних, логістичних, виробничо-господарських, технологічних зв'язків і, обов'язково, вагомості їхнього впливу на ефективність реалізації дії оригінальної СУР_{СПП}, у цілому;

б) різної природи витрат на підтримання результативності кожної із підсистем в межах певного життєвого циклу СУР_{СПП} (зародження – активний розвиток – гальмування розвитку – стабілізація – занепад);

в) результатів економіко-математичного моделювання/формалізації варіантів імовірнісних подій, які відбуваються як в межах економічної системи держави, так і реального сектору економіки держави.

Звідси, при експериментальному дослідженні та при введенні у практику господарювання певної підсистеми або ж СУР_{СПП}, у цілому, слід розрізняти і враховувати вагомість впливу ступеня невизначеності/інформаційної обмеженості можливостей ідентифікації умов щодо: а) набутого рівня надійності/ не надійності функціонування промисловості на розвиток певного виду економічної діяльності або певного регіонального промислового комплексу (РПК) держави; б) імовірності нарощення масштабів розвиненості/трансформації/раціоналізації використання стратегічного потенціалу промисловості на розвиток елементарного потенціалу певної природи, що інкорпоровано до структури СПП.

Висновки. Зауважимо, що, оскільки, нами визначено й засвідчено таке: розв'язання науково-прикладної задачі на кожному з етапів формалізації модельних рішень щодо оцінювання-прогнозування вимірів проектної ефективності повинні базуватися на попередніх структурно-інформаційних результатах, які визначені в якості початкових вимог. При цьому, зазначимо і той факт, що при формалізації структури СУР_{СПП} та при визначенні складу її компонент об'єктивно існують/можуть виникати реальні обмеження. Проте, як відомо із наукових джерел [12 – 13], зазвичай, у практиці моделювання, останні дуже складно ідентифікувати. Звідси, прийняття рішень та виконання модельних процедур на цьому етапі проектування ще не буде забезпечувати отримання практичних рекомендацій і пропозицій щодо чіткості визначення термінів запровадження побудованої багатокомпонентної системи (СУР_{СПП}). А, лише, забезпечить певний рівень конкретизації щодо (вказане доведено і обґрунтовано автором статті у попередній праці [14]):

а) об'єктивності умов функціонування визначеного складу підсистем;

б) щільності та кількості взаємозв'язків елементарних підсистем із іншими елементами та компонентами СУР_{СПП};

в) особливості провадження організаційного процесу у контексті запровадження новоствореної системи управління розвитком стратегічного потенціалу у практику господарювання та склад характерних лише для певної її підсистеми, рекомендованих для використання технологій цілеорієнтованого управління.

У цій відповідності слід вказати і те, що обчислення об'єктивного кількісного значення реальних можливостей, резервів та ресурсів певного елементарного

потенціалу (визнаного пріоритетним на сучасному етапі розвитку національного господарства) зі складу стратегічного потенціалу промисловості, характеризує певний рівень складності розв'язання науково-прикладного завдання щодо досягнення визначених параметрів проектної ефективності оригінальної СУР_{СПП}. Проте, вказане обмеження можна усунути шляхом виконання наступних організаційно-економічних процедур (деталізовано і визнано у попередній науковій праці автора даного дослідження [15]):

1) передбачення/убезпечення інверсійного взаємозв'язку між: а) цільовими (чотирма) підсистемами СУР_{СПП}; б) пріоритетними на сучасному етапі розвитку реального сектору економіки України (і, відповідно, промисловості в межах певного регіону держави) елементарними потенціалами;

2) обґрунтування реальних вимог до забезпечення ефективності окремих підсистем, за результатами яких можна обґрунтувати і вимоги до імовірного досягнення визначених вимірів проектної ефективності СУР_{СПП};

3) здійснення ітераційного процесу проектування структури і складу системи управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості.

Список використаної літератури

1. Данилишин Б. М. Системно - функціональний ресурс промислового зростання в Україні: Монографія [Текст] / [Данилишин Б. М., Бистряков І. К., Микитенко В. В., Онікієнко В. В. та ін.] / Під наук. ред. д.е.н., проф. Б. М. Данилишина. – Київ: Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, 2009. – 540 с.
2. Алимов О. М. Стратегічний потенціал – сукупні можливості національної економіки по досягненню цілей збалансованого розвитку [Текст] / О. М. Алимов, В. В. Микитенко // Продуктивні сили України: науково-теоретичний економічний журнал. – Київ: РВПС України НАН України, 2006. – № 1. – С. 135-151.
3. Потенціал сталого розвитку України на шляху реалізації інтеграційного вибору держави: Монографія [Текст] / О. М. Алимов, О. О. Демешок, Л. С. Ладонько, І. М. Лицур, В. В. Микитенко та ін. – Київ: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2014. – 520 с.
4. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного

розвитку: Монографія [Текст] / [Кіндзерский Ю. В., Микитенко В. В., Якубовський М. М. та ін.]; за ред. к.е.н., с.н.с. Ю. В. Кінзерського; НАН України; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2009. – 928 с.

5. Стратегічний потенціал продуктивних сил регіонів України: Монографія [Текст] / [Алимов О. М., Бандур С. І., Данилишин Б. М., Дейнеко Л. В., Микитенко В. В. та ін.] / За ред. д.е.н., проф. Б. М. Данилишина. – Київ: РВПС України НАН України, 2009. – 424 с.

6. Структурні трансформації економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: Монографія [Текст] / О. І. Амоша, М. Г. Білопольський, Л. М. Кузьменко, В. В. Микитенко та ін. – Інститут економіки промисловості НАН України, ТНЕУ МОНмолодьспорту України. – Тернопіль: Вид-во «Економічна думка», ТНЕУ МОНмолодьспорту України, 2011. – 848 с.

7. Демешок О. О. Побудова архітектури системи управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості та визначення щільності взаємозв'язків у її межах [Текст] / О. О. Демешок // Економіка та держава: наукове фахове видання, 2013. – Київ: ІПКДСЗУ, 2013. - № 1. – С. 17-22.

8. Микитенко В. В. Методологічні основи проектування багаторівневої системи управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості [Електронний ресурс] / В. В. Микитенко, О. О. Демешок / Соціально-економічні проблеми і держава: науковий фаховий журнал. [Електронне наукове фахове видання]. – Тернопіль, Тернопільський технічний університет МОНмолодьспорту України та Академія соціального управління, 2012. – Вип. 2 (7). – С. 132-145. – Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12doospp.pdf/>

9. Пампуро В. И. Структурная информационная теория надёжности сложных систем: Монография [Текст] / В. И. Пампуро / Отв. науч. ред. Счастливый Г. Г. – Институт электродинамики НАН Украины. – Киев: Изд-во «Наукова думка», 2003. – 328 с.

10. Алимов О. М. Ідентифікація базових компонент системи управління потенціалом сталого розвитку [Текст] / О. О. Демешок, О. М. Алимов // Економіка природокористування і охорони довкілля: Збірник наукових праць. – Київ: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2013. – С. 5-13.

11. Микитенко В. В. Агрегована оцінка та проектування стратегічного

потенціалу промисловості [Текст] / В. В. Микитенко // Соціально-економічні напрямки розвитку регіонів в контексті сучасних процесів міжнародної інтеграції. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених. – Херсон: ХНТУ МОН України, Вид-во «ПП Вишемирський В. С.», 2006. – С. 84-90.

12. Уайт П. Управление исследованиями и разработками: Монография [Текст] / П. Уайт; Сокр. пер. с англ.; под научн. ред. Д. Н. Бобрышева. – Изд. 2-е. – Москва: Изд-во «Экономика», 1999. – 162 с.

13. Алимов О. М. Розбудова в Україні економіки соціетального типу в контексті її сталого розвитку / О. М. Алимов, В. В. Микитенко / Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми: Монографія [Текст] / [О. М. Алимов, О. І. Амоша, Л. М. Кузьменко, В. В. Микитенко, О. О. Демешок та ін.; за заг. ред. д.е.н., проф. В. І. Ляшенко]; ІЕП НАН України, КПУ. – Запоріжжя: КПУ МОН України, 2014. – 798 с. [С. 132-159].

14. Демешок О. А. Выбор критериев эффективности проектируемых элементов системы управления развитием стратегического потенциала промышленности [Текст] / О. А. Демешок // Материалы II Международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых учёных: «Актуальные проблемы экономики и менеджмента», г. Майкоп, РФ, 25.03.2014 р. – Том 2: Современный менеджмент, среднее и малое предпринимательство. – Майкоп: ФГБОУ «Майкопский Государственный технологический университет», Изд-во «Кучеренко В.О.», 2014. – 264 с. [С. 52-55].

15. Демешок О. О. Селекція різновидів параметрів та ресурсів для реалізації компенсаційних можливостей системи управління [Текст] / О. О. Демешок // Матеріали Науково-практичної конференції «Сучасний стан розвитку економіки, управління та рекламної діяльності України» (02.04.2015 р., м. Івано-Франківськ). – Івано-Франківськ: Вид-во Івано-Франківського університету права імені короля Данила Галицького, 2015 – 258 с. [С. 261-265].

ДЕМЕШОК О. А. СОВРЕМЕННЫЙ ВЗГЛЯД НА АРХИТЕКТУРУ И ПРИРОДУ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ СТРАТЕГИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ

Осуществлена разработка и обоснование оптимизационного комплекса:

а) способов, моделей и схем формализации, адекватной реальным производственно-хозяйственным, технико-технологическим и общественно-политическим процессам, системы управления развитием стратегического потенциала промышленности Украины;

б) экономико-статистических процедур, который позволяет достигнуть достаточный уровень проектной эффективности ее функционирования на каждом из этапов формирования многоуровневой пространственно-временной формы организации и управления промышленным производством в Украине.

Приведена и формализована триада – идентификации масштабов развитости стратегического потенциала промышленности, осуществлена с использованием единого критерия оценки – обобщенного интегрального показателя оценки-прогнозирования масштабов развитости совокупных ресурсов, резервов и возможностей.

Ключевые слова: система управления совокупными ресурсами, стратегический потенциал промышленности, многокомпонентная система.

DEMESHOK O. A. THE MODERN VIEW ON ARCHITECTURE AND NATURE OF MANAGEMENT THROUGH DEVELOPMENT OF POTENTIAL STRATEGIC INDUSTRY OF UKRAINE

Carried out development and optimization study of the complex:

а) methods, models and schemes of formalizing adequate real industrial and economic, technical and technological and socio-political processes that control the development of the strategic potential of the industry of Ukraine;

б) economic and statistical procedures, which allows the design to achieve a sufficient level of efficiency of its functioning at each stage of the formation of a multi-level space-time forms of organization and management of industrial production in Ukraine.

Shown and formalized triad-identify the extent of development of strategic potential of industry, implemented using a single criterion of generalized integral evaluation-measure-forecasting the scale development of aggregate resources, reserves and possibilities.

Keywords: system management development strategic potential industry, strategic target functional.